

Vládna kríza v Maďarsku

(Pretvorenie vlády vyústilo v Maďarsku do vládnej krízy)

Peter Csányi

Z premiérov krajín V4, ktorí sa podieľali aj na vstupe svojich krajín do Európskej únie, zostal vo svojej funkcii už len slovenský premiér Mikuláš Dzurinda. Maďarský premiér Péter Medgyessi nasledoval svojich kolegov, Leszeka Millera (Poľsko) a Vladimíra Špidlu (Česká republika), napriek tomu, že sa jeho pozícia zdala byť silná. Do vládnej krízy bola väčšina expertov presvedčená, že Medgyessi vyplní svoje funkčné obdobie, ale ukoaličnej partnerskej strany - Zväz slobodných demokratov (SZDSZ) - stratil dôveru.

Medgyessi mal v pláne urobiť tri zmeny na ministerských postoch a zriadiť jeden nový. Zo svojho kresla mali pôvodne odísť Ferenc Gyurcsány, minister rezortu detí, mládeže a športu, Sándor Burány, minister práce a zamestnanosti a István Csillag, minister hospodárstva, ktorý bol menovaný SZDSZ. Práve odvolanie ministra hospodárstva vyvolalo ostrý protest zástupcov tejto liberálnej strany, ktorí neprijali rozhodnutie premiéra a odmietli postaviť nového kandidáta na tento post. Dokonca predseda strany, Gábor Kuncze, podotkol okrem iného aj to, že slobodní demokrati nevidia potrebu výmeny už spomínaných rezortov a strácajú dôveru v premiérovi. Kvôli tejto záležitosti iniciovali slobodní demokrati okamžité koalíčné rokovania so socialistami - Maďarská socialistická strana (MSZP).

V druhej polovici augusta Medgyessi pripustil nezhody s SZDSZ kvôli Istvánovi Csillagovi, ale podotkol i to, že využije svoje ústavné právo a navrhne prezidentovi odvolanie ministra hospodárstva. Tiež dodal, že je odhodlaný udržať stabilitu krajiny, zlepšiť úspešnosť vlády a urobiť všetko preto, aby koalícia o 20 mesiacov uzavrela úspešný cyklus. Vyhlásil: „Tento môj úmysel v konečnom dôsledku znamená cestu konfliktov. Ja však tieto konflikty (výzvy) prijímam.“ Na „cestu konfliktov“ sa podujal, pretože sa podľa jeho slov krajina nachádza v úplnom strede obrovských zmien, ktoré sa v súčasnosti dejú a chce dosiahnuť, aby táto cesta bola úspešná. Koalícii dokonca pripísal „historickú zodpovednosť“ pri dosiahnutí tohto cieľa. Podotkol, že treba vybrať také priority, ktoré by vyhovovali hodnotám sociálnych demokratov i liberálov. Jednou z priorit malo byť aj vytvorenie voľných pracovných miest a tiež lacnejšie i úspešnejšie riadenie krajiny.

Opozičná politická strana Zväz mladých demokratov (FIDESZ) hodnotí premiérove pretvorenie vlády ako neúspešné, ktoré vyvolalo vládnu krízu. Podľa podpredsedu frakcie, Antala Rogána, chcel Medgyessi vytvoriť namiesto menšej a účinnej vlády väčšiu a pridať aj tak už silnej MSZP ďalšie pozície, len aby si udržal svoju funkciu premiéra.

Po koalíčných rokovaníach (19.8.2004) premiér vyhlásil, že v atmosfére plnej nedôvery, aká vo vláde panuje, sa nedá riadiť štát. Preto sa obrátil na SZDSZ s požiadavkou, aby potvrdila svoju dôveru voči premiérovi, alebo do 26. augusta vytvorila podmienky pre zvolenie nového premiéra (vláda sa musí stále opierať o väčšinu v parlamente, resp. väčšina poslancov parlamentu ju musí tolerovať¹). Reakciou predsedu SZDSZ Gábora Kunczeho bolo len potvrdenie, že zainteresované vládnuce strany (SZDSZ a MSZP) budú kvôli tejto záležitosti rokovať. Obe strany sa už vtedy snažili dohodnúť na spôsobe ďalšieho pokračovania svojej politiky a ich cieľom bolo vytvoriť úspešnejšiu vládu, u ktorej by sa už predpokladalo aj volebné víťazstvo v roku 2006. Bolo isté, že medzi SZDSZ a MSZP vznikla dohoda, podľa ktorej obe strany predložia parlamentu konštruktívny návrh o nedôvere. Tým chceli Medgyessiho donútiť, aby odstúpil a predložil návrh koalície na nového premiéra.

¹ Horváth, P., *Funkcia prezidenta v ústavných systémoch*, BA, 2000, s.10

Podľa politológa Andrása Giró-Szásza považujú politické strany koalíciu za dôležitejšiu, ako osobu premiéra; a v záujme udržania koalície radšej pristúpili k výmene predsedu vlády. Už dlhšiu dobu bolo jasné, že sa diskusia vládnucich politických strán nebude týkať rozpadu koalície, ale či premiér ostáva na čele vlády alebo nie. Zachovanie koalície bez Medgyessiho bolo pre SZDSZ veľmi výhodné, pretože si aj naďalej mohol ponechať ministerské kreslá, ktoré vlastnil. Zaujímavosťou je, že predstavenstvo MSZP prijalo demisiu premiéra skôr, ako samotný Medgyessi oficiálne odovzdal list o odstúpení.

Vedúci vládni predstavitelia odmietli tvrdenia, že ide o vládnu krízu, ale pripustili potrebu rýchleho riešenia vzniknutej situácie. MSZP a jej koalíčný partner SZDSZ sa už 21. augusta dohadovali o osobe nového premiéra. Od začiatku sa spomínali len dve mená, Péter Kiss a Ferenc Gyurcsány (obaja z MSZP), ktorí začali s rozhovormi už na druhý deň. Obaja sa zhodli, že proces výberu kandidátov na post predsedu vlády nesmie narušiť prácu vlády.

Na celoštátnom zasadnutí socialistov sa oficiálne potvrdilo, že nový premiér bude z dvojice Kiss-Medgyessi, ktorí získali po 103 resp. 99 hlasov. Tretím kandidátom bol János Veres, štátny tajomník Ministerstva financií, ktorý však získal len 31 podporných hlasov.

Z nezainterosovaného hľadiska môžeme povedať, že maďarskí socialisti bez okolkov potopili Pétera Medgyessiho, svojho volebného víťaza z roku 2002. Dospeli k presvedčeniu, že je lepšie sa zbaviť jeho, ako naštrbiť vzťah s liberálmi, s ktorými tvoria od európskych volieb pevnú koalíciu a tým predísť i novej blamáži v predčasných voľbách.

25. augusta sa Péter Medgyessi vzdal svojej funkcie a na jeho miesto postavila vládnuca MSZP svojho kandidáta Ferenc Gyurcsányiho. Samotný expremiér zdôvodnil svoj krok dosiahnutím toho, aby výsledky posledných dvoch rokov nemohli byť napadnuteľné. Svoj odchod načasoval tak, aby v žiadnom prípade neovplyvňoval voľbu jeho nástupcu na mimoriadnom kongrese MSZP, ktorý po tajnom hlasovaní rozhodol o už zmienenom kandidátovi. Ferenc Gyurcsány sa poďakoval za dôveru a vyhlásil, že táto vládna kríza bola najkratšia na celom svete. Sociálni demokrati sa tiež vyjadrili v zmysle, že kandidáta spoluvládnucej strany podporia. Najväčšia opozičná strana, FIDESZ, sa na margo odstúpenia Medgyessiho vyjadrila kladne, avšak s pripomienkou, že jeho nástupca je tiež členom vlády, preto všetka zodpovednosť z posledných dvoch rokov sa automaticky vzťahuje aj naňho.

Obe koalíčné strany (MSZP a SZDSZ) vyzvali prezidenta, Ferenc Mádl, aby dal podnet parlamentu na možnosť zvolenia Gyurcsányiho. Tiež zobrali na vedomie, že nového premiéra menuje prezident. Tým pádom sa obe strany vzdali myšlienky „zbaviť sa“ Medgyessiho prostredníctvom inštitútu konštruktívnej nedôvery, ktorú chceli zrealizovať, napriek tomu, že on sám sa rozhodol odstúpiť zo svojej funkcie už skôr.

V nasledujúcich 30. dňoch mal zastupovať funkciu premiéra ešte Medgyessi, ale ten napokon súhlasil, aby už začal úradovať budúci premiér, pretože on a jeho vládna garnitúra bude zodpovedná za nadsádzajúce, relatívne krátke obdobie.

Maďarský prezident Ferenc Mádl poveril podľa očakávania zostavením novej vlády kandidáta sociálno-liberálnej koalície Ferenc Gyurcsányia. Ten poverenie prijal a vo svojej reči pri tejto príležitosti povedal, že jeho vláda predloží program „prosperujúcej a spravodlivej republiky, program 10 miliónov maďarských občanov, ktorý vznikol s pocitom zodpovednosti voči 15-miliónovému maďarskému národu“. Občanom Gyurcsány sľúbil rozhodnú, dôslednú a dynamickú vládu. Ešte predtým sa zaviazal k zásadnej reforme postkomunistickej socialistickej strany, aby sa vo voľbách 2006 mohla vyrovnáť opozičnému FIDESZU bývalého premiéra Viktora Orbána. Koalíčná SZDSZ tiež prisľúbila podporu nového vládneho programu, čo potvrdil aj predseda Republikovej rady SZDSZ, predseda zväzu Gábor Kuncze. Návrh programu podporili, lebo obsahuje mnoho liberálnych prvkov, ďalej ráta s ďalším znížením daní a podporuje liberálnu hospodársku politiku.

Program novej vlády je zvláštnou zmesou liberálnych protrhových a ľavicovo populistických cieľov. Ciele kabinetu sú jednoznačne podriadené ďalším parlamentným voľbám, ktoré by sa mali konať na jar 2006. Aj pre nedostatok času definuje iba ľahko

pochopiteľné a splniteľné ciele. Podľa politológa Ferenc Kumina sa Gyurcsány zameril na stabilizovanie tradičnej socialistickej voličskej základne, ktorá sa pre úsporné opatrenia posledného roku a zjavnej nerozhodnosti predchádzajúceho kabinetu začala od socialistov odvracať. Program hovorí najmä o vytváraní nových pracovných miest, zlepšení situácie dôchodcov a pracujúcich. Základnou tézou je: viac pomoci chudobným a viac zodpovednosti zo strany bohatších. Plánovaná reforma zdravotníctva sa napríklad z nedostatku času odložila na neurčito.

29. septembra bol parlamentom zvolený za premiéra Maďarska Ferenc Gyurcsány a tiež schválený aj nový vládny program. Nového premiéra zvolili 197 hlasmi, z ktorých jednoznačne všetky boli z vládnej frakcie. Tá disponovala spolu so 198 hlasmi, ale keďže úlohy predsedníčky parlamentu sa musela chopiť socialistická Katalin Sziliová, stratila jeden hlas, pretože ona hlasovať nesmela. Gyurcsány potreboval na zvolenie 193 hlasov z celkového počtu 384 poslancov parlamentu.

Maďarský prezident Ferenc Mádľ odovzdal 4. októbra v Budapešti, po zložení prísahy, poverovacie listiny ministrom vlády premiéra Ferenc Gyurcsány, medzi ktorými bolo šesť nováčikov. Tým začala svoje funkčné obdobie vláda šiesteho maďarského premiéra po zmene režimu. Starí a noví ministri zložili sľub pred poslancami parlamentu a hlavou štátu v zmysle terajšej štruktúry kabinetu, ktorú však menila nová 17-členná vláda. Novým členom kabinetu sa stal minister hospodárstva János Kóka, ktorý nastúpil po odchode Istvána Csillaga, József Petrétai, ktorý prevzal vedenie rezortu spravodlivosti po Péterovi Bárándym, Jenő Rácz, ktorý vedie rezort zdravotníctva namiesto Mihály Kókénya a Gábor Csizmár, ktorý nahradil Sándora Burány na poste ministra práce a zamestnanosti. Novým ministrom bez kresla sa stal Etele Baráth poverený koordináciou európskych záležitostí a István Kolber zodpovedný za regionálny rozvoj. Minister zahraničných vecí Ferenc Somogyi zloží prísahu až neskôr, lebo premiér Gyurcsány sa s terajším šéfom diplomacie Lászlóm Kovácsom dohodol, že v ministerskej funkcii predseda vládnej MSZP zostane do konca októbra. Kovács potom, 1. novembra, obsadí v Bruseli post európskeho komisára.

Nová vláda, už bez rezortu detí, mládeže a športu, zasadla 7. októbra a prerokovala návrh štátneho rozpočtu na rok 2005, ako aj právne podmienky štrukturálnych zmien kabinetu. Bez ministerských zmien zostali rezorty vnútra, pôdohospodárstva, obrany, informatiky, ochrany životného prostredia, vzdelávania, kultúry, financií a úrady vlády. Už spomínané doterajšie ministerstvo detí, mládeže a športu pretransformovali na ministerstvo mládeže, detí, rodiny a pre rovnosť šancí, na čelo ktorého nastúpila Kinga Gönczová, bývalá ministerka bez kresla pre rovnosť šancí.

Podľa politológa Gábora Töröka, nová vláda na každom kroku vyhlasuje, že nie je pokračovateľkou tej starej. Avšak opozičná strana FIDESZ o tom nie je vôbec presvedčená a dokonca už teraz slovne napáda nového premiéra intenzívnejšie, ako jeho predchodcu počas dvoch rokov. Majú sa však o čo opierať, veď Gyurcsány bol na konci osemdesiatych rokov jedným z vedúcich predstaviteľov mládežníckej organizácie komunistickej strany. Potom sa dal na podnikanie a vďaka účasti na privatizačnom procese nahromadil majetok, ktorého hodnota sa odhaduje na 14 miliónov eur. Práve tento majetok a spôsob, akým ho získal, sa môže ukázať ako najväčšia politická slabina nového premiéra, čo už proti nemu opozícia intenzívne využíva. Na vyzvanie opozičných poslancov FIDESZU o zverejnenie súpisu svojich firiem a niektorých ich problematických zmlúv týkajúcich sa bývalého majetku štátu, dezignovaný premiér odpovedal slovami: „V mojom prípade je hranica medzi premiérom a podnikateľom jasná, vo vašej strane sú, naopak, kôň a sedlo pomiešané.“

Podľa politológa Rastislava Tótha bola vládna kríza v Maďarsku predurčená voľbou nezávislého kandidáta na premiérsky post. Zlá regrutácia štátnikov vládnych koalíčných strán vopred odpísala úspešnosť poslednej vládnej garnitúry. Medgyessi sa totiž nemohol stať silnou a uznávanou osobnosťou, keďže nebol členom ani jednej z vládnych strán a nemal ani ich patričnú podporu.

Funkčné obsadenie predsedov vlád v Maďarsku:

Miklós Németh	1988 - 1990
József Antall	1990 - 1993
Péter Boross	1993 - 1994
Gyula Horn	1994 - 1998
Viktor Orbán	1998 - 2002
Péter Medgyessi	2002 - 2004 (okt.)
Ferenc Gyurcsány	2004 (okt.) -